

sociologische, psychologische, wetenschappelijke weetjes of theorieën, religieuze opvattingen, angsten... (...) Kunstwerken stoeien altijd op een wereldbeeld. Het publiek kan er het zijne mee vergelijken. En zelfs als die vergelijking niet tot een bijstelling van het eigen wereldbeeld, of tot de aanvaarding of verwerping van het aangeboden leidt, laat ze in elk geval zien en ervaren dat anders tegen de wereld aangekeken kan worden dan gemeenlijk wordt gedaan. En dat alleen al kan bijvoorbeeld leiden tot meer begrip en tot een beter inzicht in de eigen geaardheid, de eigen motieven’.

Op basis van wat Van den Broeck hier schrijft zou je verwachten dat kunstwerken je confronteren met iets wat je niet kent: een andere visie, een andere invalshoek. In die context is het niet verwonderlijk dat mensen eerder wantrouwig staan tegenover nieuwe kunstwerken, zeker in een tijd waarin het collectieve gedachtegoed min of meer aan diggelen ligt en er dus meer ruimte is voor verrassende of shockerende individuele varianten. Als er al sprake is van wantrouwen bij het grote publiek ten aanzien van de kunsten, ligt hier in elk geval een veel interessantere verklaringsgrond.

Opvallend is evenwel dat Van den Broeck zelf heel andere verwachtingen koestert ten aanzien van de kunsten. ‘De enige schoonheid die mij persoonlijk ontroert’, schrijft hij op pagina 93, ‘is degene die *het vergetene* releveert, want dat is het enige echte NIEUWE. Met nostalgie of ouderwetsheid heeft het niets te maken. Ik heb het over dingen die nauwelijks onder woorden te brengen zijn, maar die ons opeens weer helemaal doen passen in de mal waaruit we voortgekomen zijn’. Van den Broeck gebruikt een merkwaardig beeld

om dit gevoel te beschrijven: ‘Het zijn intense momenten van herkenning en verzoening, op medisch vlak te vergelijken met het moment waarop we onder de kundige handen van een fysiotherapeut een wervel op zijn plaats voelen schuiven, en waarbij ons niets anders te binnen schiet dan: ‘zo hoort het.’

Eerder in het boek geeft hij een ander, vergelijkbaar voorbeeld. ‘Thuis is een staat van vanzelfsprekendheid’ denk ik. Met mijn schrijverij jaag ik haar vooralsnog na, en soms, zoals daarnet, heb ik haar onverwacht heel even te pakken. Zoals een jonge moeder, die op een bank in het park haar baby voedt, en plotseling gevoelt dat alles perfect is zoals het is – zij en haar kind, de bank, het park, de wereld, de hele kosmos – en daar vanbinnen warm van wordt.’

Het is jammer dat Van den Broeck niet meer uitleg geeft over dit thuisgevoel, want het is een merkwaardige passage. De auteur, die in het begin van het boek nog trots beweert tot geen enkele kerk te behoren en die zich bijzonder laatdunkend uitlaat over regisseurs die theater als een ritueel omschrijven, ontpopt zich hier tot een heuse metafysicus. Hij lijkt te geloven in een soort platonische wereld, waarbij de realiteit eigenlijk de afspiegeling is van de originele wereld – die hij een ‘mal’ noemt – en waarbij de kunst de verbinding legt tussen de beide. Hij lijkt te geloven in een soort onderliggende orde, die even dwingend is als de wereld van de fysieke en biologische wetmatigheden. De verwarring van deze tijd, met zijn veelheid aan conflictueuze wereldbeelden en zijn manifest gebrek aan harmonie, lijkt in zijn visie niet inherent aan de menselijke cultuur, maar wordt veeleer beschouwd als een afwijking die woekert in ontheemde stedelingen.

Het lijkt me duidelijk dat de brief aan cultureel Vlaanderen op filosofisch vlak weinig consistentie vertoont. De auteur gaat wild tekeer tegen cultuurpauzen die de vernieuwing prediken, maar stelt daar uiteindelijk zelf een zeer gesloten, star model tegenover. Het is zeer de vraag of je met zo’n rigide systeem voldoende gewapend bent om de uitdagingen en problemen van deze tijd het hoofd te bieden. Maar misschien is dat een foute vraag. Misschien heeft het geen zin de stellingen van Walter van den Broeck op filosofisch vlak te willen analyseren.

De auteur wou naar eigen zeggen met zijn boek ‘een stand van zaken opmaken van het culturele reilen en zeilen in stad en land’, maar heeft naar mijn gevoel vooral een stand van zaken opgemaakt van zijn eigen leven. Hij heeft dat gedaan vanuit een heel defensieve reflex en dat is jammer want dat was niet nodig. Er is niets mis met een eerlijke ode aan het rustige, niet al te materialistische leven op de buiten. Het zal wel geen toeval zijn dat Walter van den Broeck in zijn boek verwijst naar het werk van Felix Timmermans, die hij bewondert. Er was met andere woorden geen nood aan die moeizame en doorwrochte constructie over het provincialisme, de losgeslagen kunsten en de platonische wereld om die eenvoudige, essentiële boodschap te brengen. Had hij dat maar gedaan, we hadden zonder twijfel een beter boek gekregen. Alleen dit: een ode aan het leven in de provincie zal de stormen niet bedaren. We kunnen de ramen en de deuren sluiten, maar dat zal de wind niet doen luwen.

¹ Hoofdletters en cursiveringen in de tekst zijn steeds van Walter van den Broeck zelf.